

УДК 364.6

Кондрат В.С.¹, Щербина С.С.²

¹ студ. гр. СН-214м НУ «Запорізька політехніка»

² канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Особливого значення набуває роль емпатії в питаннях адаптації військовослужбовців до соціуму. Так як природа емпатії є біопсихосоціодуховним утворенням [2] із базовим психологічним механізмом емоційного перемикавання (переключення з емоцій об'єкта на емоції її суб'єкта), то вивчення динаміки різномодального реагування суб'єкта на емпатогенну ситуацію є необхідною умовою розуміння процесів, що відбуваються під час взаємодії людини із соціумом, особливо процесу адаптації, так як біполярний розвиток емпатійності буде впливати на напрямок поведінки суб'єкта: від асоціальної до просоціальної поведінки. Отже, прояв емпатійності сприяє соціально-психологічній адаптації підвищуючи рівень емоційного комфорту в процесі спілкування й реінтеграції в соціум.

Вчені О. Буряк та М. Гіневський виокремлюють чинники, що ускладнюють адаптацію: необхідність кардинальної зміни життя та діяльності особистості в умовах бойових дій (у тому числі, побутових звичок, житлових умов); необхідність освоєння нової спеціальності, та труднощі, що будуть виникати на цьому шляху. В умовах таких кардинальних змін, особистість не тільки повинна оволодівати новими знаннями, уміннями і навичками, але й розвивати особисті якості, які необхідні для нової діяльності [1, с. 161]. Тобто, саме психологічний аспект соціальної адаптації повинен бути актуалізований в першу чергу, передуючи соціально-побутову, професійну адаптацію.

Важливою психологічною умовою успішної соціалізації і адаптації військовослужбовців після закінчення бойових дій є сімейна адаптація. Аспект сімейної адаптації розглядається як процес адаптації членів сім'ї учасника бойових дій до нових умов взаємного існування після того, як завершилася виконувана діяльність. Тоді, коли військовослужбовець перебуває в зоні бойових дій і адаптується до умов виконуваної діяльності, члени його сім'ї також переживають адаптативний період – кожен живе різним життям, усі пристосовуються до умов життя порізно. Відокремлений від сім'ї, військово-

службовець у зоні бойових дій включений до нової діяльності: він функціонує як частина мікросоціальної групи, піклується про свою безпеку та безпеку побратимів, переживає бойовий стрес. Натомість члени його сім'ї справляються з робочим і побутовим навантаженням самостійно. «Тривалість розлуки на рік чи більше закріплює ці «різні» способи життя», – зауважується в дослідженні [3]. Після завершення служби учасник бойових дій повертається до цивільного життя, до проживання разом із сім'єю – цей момент возз'єднання членів сім'ї є довгоочікуваним, проте може ускладнитися психологічним станом після пережитого досвіду. З огляду на складний процес адаптації учасники бойових дій потребують підтримки – в такому разі сім'я вбачається його вагомим ресурсом. Важливість підтримки, емпатії, розуміння, співпереживання членів сім'ї в період адаптації не піддається сумніву, оскільки для більшості учасників бойових дій «... сім'я служить компенсуючим чинником у професійній діяльності і відіграє роль емоційного притулку» [3, с. 252].

Більшість військовослужбовців, які пережили бойову травматичну подію, намагаються змінити умови життя на нові, а короткочасні неприємні симптоми зникають. Але у деяких вони залишаються, що може викликати погіршення стану. Симптоматика у таких випадках включає у різноманітних поєднаннях неспокій, тривогу, депресію, порушення здатності до концентрації уваги, дратівливість, агресивну поведінку.

Отже, для успішної адаптації учасника бойових дій важливою є психологічна атмосфера в родині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Буряк О.О. Соціальна адаптація армії України до нових умов існування / О.О. Буряк, М.І. Гіневський // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. – 2014. – Вип. 4 – С. 160-166.
2. Журавльова Л.П. Психологія емпатії: монографія. – К. : ЖДУ ім. І.Франка, 2007. – 328 с.
3. Олексюк Н. Позитивна спрямованість сімейних взаємин як вагомий чинник життєдіяльності сімей військовослужбовців Збройних Сил України / Н. Олексюк // Проблеми сучасної психології. – 2009. – Вип. 4. – С. 249-258.